

Könyvszemle

A lélekből építő • Gellérd Imre-émlékkonferencia Székelykeresztúr, 2005. augusztus 6., Kiadja az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet és az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége, Kolozsvár, 2007.

„Isten őrizzen attól, hogy elkapjon a cinizmus oly veszélyes *minden-mind-egy* állapota. Írsz egy könyvet, írsz két könyvet, megírod a *könyved* – »És akkor mi van?«” – Tette fel a kérdést dr. Gellérd Judit, az édesapja életéről, hányattatásairól és haláláról szóló, a *Liberté rabja* című kötet szerzője 2005. augusztus 6-án Székelykeresztúron a huszonöt éve eltávozott lelkész-teológus emlékére szervezett konferencián.

A kérdés retorikus volta félreismerhetetlen, választ hát nem igényel. Inkább lapozzunk bele a két évvel ezelőtti konferencia „tárgyi bizonyítékába”, a 2007-ben napvilágot látott *A lélekből építő* című kötetbe. A fedőlapról férfiarc néz ránk. Szomorú és szigorú, de a szeme mélysége majdnem zavarba ejtő, és *üzen*. Nem lehet pontosan leolvasni, mit akar üzeni – ezért is van mögötte egy 166 oldalas könyv, amelyben a jól szerkesztett emlékkonferencia gerincén haladva sorra ki-fejlenek e tekintet öröklétbe kövült rezzenései.

A kötet két szerkezeti egysége közül az első képezi az emlékkonferencia anyagát, a második rész Gellérd Imre írásaiból kínál ízelítő válogatást, mintegy beteljesítve az olvasó „de halljuk őt magát” igényét.

Benczédi Ferenc a megnyitó istentisztelet soraival – avagy ahogy ő fogalmaz: „az emlékezés távcsövén keresztül” – már közel is hozza Gellérd Imre alakját, kinagyítva jézusi ideál vezette ember-tisztánlátását, szeretetteljes szolgálatát.

Dr. Szabó Árpád püspöki köszöntőjéből egy nyitott szívű, talentumokkal bőségesen megáldott és velük gazdálkodni tudó ember jelenik meg. Szombatfalvi József ugyancsak személyes hangú köszöntőjéből már Gellérd Imre szomorúságának okai is felvillannak.

Egy kötetben belüli műfajváltás mindig frissítően hat, vizsgálatunk „tárgya” pedig a műfaji változatosság, színesség szempontjából is figyelemre méltó: a köszöntések, előadások, vallomások csupán azzal a céllal sorjáznak itt, hogy méltó emléket állítsanak az unitárius egyház e példaértékű emberének. A Gellérd-tanulmányok, -prédikációk, -elbeszélések, -versek pedig már úgy szólnak hozzánk, mint az a kinyilatkoztatás, amelynek az emlékkonferencia 16 személy ajkán megszólaló szövege csak „lábjegyzetül” szolgált.

De hadd tekintsük tovább a felszólaló családtag, lelkészárs, kutató, jó barát kellő alapossággal és tisztelettel megfogalmazott szövegeit.

Az első előadásban Jakab Dénes nagy műveltségű, céltudatos és elhivatott lelkészként mutatja be a doktori címet érdemlő, kiváló gyakorlati teológus-pedagógust. Dr. Péter Miklós egykori sors- és rabtársként a szamosújvári börtönhangulatot idézi fel. Dr. Máthé Dénes pedig Gellérd Imre prédikációinak retorikai-stilisztikai vizsgálatát végzi el *summa cum laude* minősítéssel magiszterre avatott prédikátorunk *Keresztény Magvető*ben megjelent tizenöt beszéde alapján.

Dr. Balázs Mihály a 17. századi prédikációról szóló unitárius szövegeket vizsgálta meg; alapos kutatói viszonya e Gellérd Imre szellemiségét éppen csak érintő témakörhöz elűtő, ám kétségkívül gazdagító színfoltja e konferencia(könyv) anyagának.

Dr. George M. Williams az Erdély határain túl ható gellérdimrei szellemi örökségről vallott. Gellérd Imre tragikus történetének az amerikaiakra tett hatása, a testvérgyülekezeti mozgalom létrehozása, a fejlesztések, támogatások, a nélkülözhetetlen anyagi gyarapodás az erdélyi unitárius fennmaradás, fejlődés érdekében – ezek mind Gellérd Imre szellemében és inspiráló hatására történtek – nem utolsósorban áldozatot nem ismerő lányának, Gellérd Juditnak köszönhetően. Az ő előadásából egy idézet is elég, hogy felfedezzük benne édesapja szellemiségének teljes jogú és érdemű továbbvivőjét: „A tanúságtevő írás hitbéli cselekedet és erkölcsi elkötelezettség” – olvashatjuk, akárha Gellérd Imrétől származna, akinek prédikációi lelkészi körökben a mai napig kézről kézre járnak.

Farkas Dénes *A Libérté rabja* margójára írja a siménfalvi élményeket Gellérd Imréről és családjáról.

A lelkészársak vallomásai közül Nagy Ferenc többek közt a tanító, az orgonáló, a gyermekeknek énekeket komponáló, verset, elbeszélést író, elméleti-gyakorlati-módszertani előadó, lelkigondozó Gellérd Imrét méltatta. E képet Báró József a Székelykeresztúron vallás erkölcsi nevelést, erkölccsant, hittant, s ezek mellett lélektant, bibliai ismereteket, filozófiát, francia és román nyelvet tanító tanárral „egészítette ki”. Ugyanakkor „a legnagyobb tétje Imre bátyám életében tudományos munkásságának volt – magiszteri tézisének és doktori disszertációjának” – írja, majd idézi dr. Borbáth Dániel református egyetemi tanár megállapítását: „Negyven évi teológiai tanárságom alatt [...] soha ilyen értékes dolgozatot nem olvastam, mint Gellérd Imre unitárius lelkész doktori disszertációját.” Bencző Dénes a földművelő munkában is helytálló, abban is a szabadságot és Isten jelenlétét átélő ember alakját eleveníti fel. Török Áron záróbeszédéből kihallatszik, hogy Gellérd Imre emléke, megidézett jelenléte felemelte, felemeli a konferencia közvetlen – avagy olvasóként közvetett – résztvevőit. „Egy rendhagyó találkozóznak, emlékkonferenciának voltunk-vagyunk a résztvevői. Ilyen módon, ilyen formában unitárius lelkész életéről, munkásságáról és haláláról egyházunk 437 éves története során nem emlékezett még!”

A könyv második szerkezeti egysége primér Gellérd-művekből áll. Nem könnyű alig pár oldalon „reprezentatív” válogatást adni egy olyan gazdag művű szellemi ember terméséből, mint Gellérd Imre. A szerkesztő szándéka nyilván az volt, hogy a tanulmányok, a prédikációk, a széppróza és a líra egyaránt helyet kapjon ezen az alig hatvan oldalon. Másfelől viszont kétségtelen haszonnal járhat – elsősorban a lelkészek számára –, hogy (újra)olvashatják Gellérd három kitűnő tanulmányát a prédikáció sajátos célkitűzéseiről, textusszerúségéről, illetve időszerúségéről. A három, mutatóba szánt prédikáció (*Vándorlásunk, Megváltás, „Én vagyok a feltámadás”*) kiválasztása végső soron esetlegesnek is tűnhet. Az értekező próza, illetve a célzatosságában és hangvételében „különleges” prédikáció-műfaj e kiszemelgetett darabjai mellett egy fokkal halványabbak az elbeszélések (*Egy különös álom, A pénz ördöge*). „Alkalmazott próza” – mondhatnók róluk, hiszen nyilvánvaló erkölcsi imperatívuszokra komponált fabulákról van szó. A hét vers (*Huszonöt év, A pap, Szárnyas rab, Álom a templomról, Csak jöjjetek..., Déva vár rabja, Székely Mózes*), amely a kötetet zárja, többnyire ismert, Gellérd Imrére nézve „védjegy-szerű” darab, unitarizmusba, erkölcsi víziókba, a papi identitás mélységébe, az erdélyi unitárius egyháztörténetének pátoszába merülő lírai tanúságtétel.

Aki hűséges figyelemmel olvassa *A lélekből építőt*, feltétlenül közelebb kerül ahhoz az archoz, aki a fedőlapról néz ránk. Gellérd Imre tekintete azt üzeni: ön- és céltudatos életeddel te is lélekből építő vagy; de amennyiben nem, hát rajtad áll, hogy az legyél.

KOCSIS TÜNDE

Egyed Ákos: *A székelyek rövid története a megtelepedéstől 1918-ig*. Bibliotheca Transsylvanica, 52. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2006, 322 oldal.

Egyed Ákos professzor legújabb kötete átfogó és részletes képet nyújt – Erdély és Magyarország múltjába ágyazottan – a székelységnek a címben jelzett időhatárok közti történelméről. A kötet a szerző korábbi, tematikailag ide kapcsolódó résztanulmányainak célirányos összegzéseként értékelhető. Témakezelését, stílusát elsősorban az határozta meg, hogy a nagyközönségnek íródott. Ennek a szerzői alapállásnak két fontos sajátossága van. Az egyik abból a szándékból ered, hogy az olvasót röviden, lényegre törően tájékoztassa „arról, amit ma a tudományos történetkutatás a székelyek múltjáról felmutat, és bizonyítani tud” (i. m. 6). Vagyis nem foglalkozik a vitatható, s ezért inkább szaktanulmányba illő kérdésekkel, sem az újabb, még letisztulatlan elméletekkel. A másik alapelv óvatosan bár, de pedagógiai célt: *a funkcionalitást vállaló történettudomány elvét* fogalmazza meg.

A kötet a magyar történelem átfogó korszakai szerint négy fejezetre tagolódik: I. *A székelyek a magyar királyságban* (i. m. 7–84); II. *Az Erdélyi Fejedelemség kora* (i. m. 85–180); III. *A székelyek a Habsburg Birodalomban* (i. m. 181–252); IV. *A székelyek az Osztrák-Magyar Monarchiában* (i. m. 253–289). A *Következtetésekben* a bemutatott anyag rövid összegzése olvasható (i. m. 290–294), amelyet a 216 tételből (!) álló *Bibliográfia*, valamint az ezt kiegészítő *Rövidítések jegyzéke* követi. A művet *Személynévmutató* és *Helynévmutató* zárja. A következőkben e gazdag, nagy erudícióval és empátiával megírt történeti munka egyes fejezeteinek néhány fontosabbnak vélt mozzanatát idézzük fel.

I. Az első fejezet bevezetőjeként a szerző a székelység eredetével kapcsolatos álláspontját fejti ki a vonatkozó hipotézisek/elméletek kontextusában. Egyed Ákos ebben a kérdésben Szádeczky Kardoss Lajosnak ahhoz a véleményéhez csatlakozik, amely szerint egy nemzet életében nem az eredet, hanem a történelemben betöltött szerep a fontosabb (i. m. 7). Belátható, hogy ez a súlypont-kijelölés – amely a fentebb említett *funkcionalitás* egyik *történeti* mozzanataként értékelhető – az eredetkérdésnek nemcsak a székely, hanem majdnem minden nép esetében adott nehézségeivel áll összefüggésben. Valamely nép eredete ugyanis a történetiség dokumentálható bizonyosságaival szemben a történelem-előttiség bizonytalanságába vezeti a kutatót. Szerzőnk e konkrét esetben sem tehet mást, mint azt, hogy számba veszi a székelység eredetére vonatkozó magyarázatokat,

majd a szerinte legvalószínűbb lehetőség mellett foglal állást. A mérvadónak tekintett eredet-magyarázatokat a *hun származás*, a *magyar eredet*, illetve a *csatlakozott nép* minősítésben összegzi, a maga álláspontját pedig ekként fogalmazza meg: „E könyv szerzője olyan ’csatlakozott’ népet lát a székelységben, amely a magyarral nagyon közeli rokon lehetett, hosszú ideig együtt élt vele, magyar nyelvűvé vált, s a honfoglalás előtt betelepíthetett a Kárpát-medencébe, így a csatlakozás már itt történhetett (kettős honfoglalás). Tény azonban, hogy a székelység, amióta írott történelmünkben feltűnt, magyarul beszélt, s magyarságát sohasem tagadta meg” (i. m. 13). Abban a szintén sokat vitatott kérdésben, hogy a székelység mióta él *mai* birtokain, Egyed Ákosnak az a véleménye, hogy a megtelepedés a 12. század végén, a 13. század elején *befejeződött* (i. m. 15). A székelyek kezdettől fogva a határőrzés feladatát vállalták magukra. „A székely ispánt a király nevezte ki már a 13. század elején, 1220–1235 körül az ispán a ’király képe’, a székely had vezére, de a helyi szervezője és vezetője a székelyek által választott hadnagy volt” (i. m. 17).

Arra, hogy a székelység létszáma és hadereje – a korabeli viszonyok között – kezdettől jelentős volt, a 13. század eleji külföldi hadviselésekből, valamint a mongol betörés alatti helytállásából, és az ezt követő eseményekből következtethetünk. 1244-ben Lőrinc erdélyi vajda az orosz földre vezetett hadjáratot, ahonnan néhány évvel korábban a tatárok Erdélyre törtek. 1252-ben IV. Béla a sepsi székelyek ispánjának adományozta a tatárok által elpusztított, a sepsi régió és Barcaság között elterülő *Székföldét*, ami azt jelenti, hogy e terület benépesítéséhez elegendő számban kellett lenniük. V. István az 1270-es évek elején a kézdi székelyeknek adományozta a szintén pusztává tett *Aranyos-vidéket*, ahol a kézdiek két évtized leforgása alatt tizennyolc falut alapítottak (i. m. 17–18). Az 1298-ban Budán tartott országgyűlésen a székelység képviselője is jelen volt, ami annak a jele, hogy a jelzett időben a Székelyföld a magyar királyság elismert és szerves része volt közigazgatásilag is (i. m. 25). Ezen belül jogilag a hadkötelesség fejében autonómiát élvezett. „A külön székely jog első írásos említése 1272-ből való, és az összes székelyt megillető jogról szólt. V. István utasította a telegdi székely közönséget, hogy a székelyek törvényei szerint fogadják be maguk közé Lőrincet és fiát, Lésztánt” (i. m. 38). Birtokjogilag azt kell megemlíteni, hogy a Székelyföld e tekintetben is autonómiát élvezett: a király birtokadományozási joga nem terjedt ki a székelységre, ezért – a szászok helyzetétől eltérően – a Székelyföldet sohasem nevezték a dokumentumok *királyföldnek* (i. m. 39).

Középkori adómentességét a székelység hadkötelezettséggel váltotta meg, s a királyi hadjáratokban közfudottan elő- és utóvédként harcolt. Ezt, valamint a határvédői szerepet a történészek a ’csatlakozott nép’ státusával kapcsolják össze. Egyed Ákos is egyet ért ezzel, de úgy látja, az, hogy a magyar királyok a székelyekre bízták az ország keleti határának védelmét, a bizalom jelének tekinthető. Ezt a feltételezést azzal erősíthetjük meg, hogy – később – a magyar királyok a

kunokat is, a jászokat is az ország belsejében s nem valamely határzónában telepítették le.

II. A székelységnek a magyar királyság első korszakában kialakult jogrendjében az Erdélyi Fejedelemség megalakulása hozta az első lényeges változást, bár a feudalizálódás jelei már korábban megjelentek ebben a régióban is.

A kérdés tárgyalásának problematikussága ebben a viszonylatban – módszertanilag – a székelység és a fejedelemség érdekeinek dichotomikus szembeállításából ered. Egyed Ákos, aki a székelység és tágabban a magyarság történelmének számos tragikus epizódját a tudósi tárgyilagosság mellett a vívódó személyesség és beleérzés elevevásával örököltette meg, nagyon jól tudja ezt is. Erre való tekintettel e kérdés bemutatásában most szerzőnknek abból a belátásából indulok ki, amely a fejedelemség kialakításával járó szükségszerű intézkedések meghozatalával kapcsolatos. A székelyek megadóztatását illetően a szerző elismeri, hogy „a megváltozott helyzet következményeként a kiváltságokat csökkenteni kellett, mert az önállóság útját járó kis országnak több jövedelemre, több adózóra volt szüksége. Kellott az adóból befolyó összeg a török távoltartására, valamint Erdély kormányzatának kiépítésére is” (i. m. 91). Csakis ebben az átfogó keretben kaphat igazi értelmet a székelységet sújtó *fejedelmi-országgyűlési* rendelkezések számbavétele. E rendelkezések közül a következők emelendők ki: 1) A hagyományos székely örökösödési rendszert az 1557-es országgyűlés úgy változtatta meg, hogy hűtlenség esetén a fővesztés mellé bevezette a jószágvesztést is (i. m. 87). Ez azt jelentette, hogy a fejedelem az így eltulajdonított birtokot adományként kezelhette, vagyis a Székelyföldön is megjelent az, ami a vármegyékben már korábban szokásban volt: a hívek megnyerése és a nyomában támadó közösségi meghasonlás előidézése. 2) Ehhez társítható a székely mezővárosoknak a szokásos privilégiumokkal való felruházása az 1559-es országgyűlésen (i. m. 88), amely az érintett településeknek a hagyományos székely jogrendszerből való részleges kikerülését, s egyben bizonyos fokú fejedelmi alárendeltséget jelentett. 3) Végül itt említendő meg az 1562-es székely felkelés leverése és a nyomában hozott hatalmi intézkedés-sorozat is, amelyből a közsékelység fejedelmi jobbaggyá nyilvánítását és a vele járó megadóztatást kell kiemelnünk (i. m. 88–91 és kk.). Ezeket és a hozzájuk hasonló az országgyűlési rendelkezéseket – a Báthoryak idejében hozottakkal együtt – azokban a folyamatokban értelmezhetjük viszonylag tárgyilagosan, amelyek a török hódoltság, a kettős királyság többszörösen ellentmondásos körülményei között drasztikus lépésekre készítették az önállóságát kiépíteni próbáló erdélyi fejedelmi udvart.

III. A XVII. század végén Magyarország és Erdély egészére kiterjedő Habsburg uralom a török alárendeltség megszűnte ellenére újabb kedvezőtlen változásokat idéz elő „a székelyek öröklött politikai és társadalmi” rendjében. Ez rész-

ben kiváltója volt a II. Rákóczi Ferenc vezette kuruc szabadságharcnak, részben pedig következménye.

Az 1760-as évek elején a Habsburg-hatalom a székely határőrség parancsuralmi bevezetésével kifordította a hagyományos székely határvédelem lényegét. Az érintettek több kifogást is emeltek a kezdetben még az önkéntesség elvét hangoztató kezdeményezéssel szemben. A legfontosabb az volt, hogy a határőrség összeegyeztethetetlen az adófizetéssel. Ehhez kapcsolódott az egykori szabadságra való hivatkozás, s az, hogy katonáskodni a saját törvényeik szerint szoktak, közülük választott, magyar vezényszót használó tisztek irányításával. Mivel a toborzó bizottságok egészen más elvárásokat fogalmaztak meg az összeíró központokban, a konfrontáció elkerülhetlenné vált. „A mindenhol megnyilvánuló kisebb-nagyobb ellenállás az udvarhelyszéki Homoródalmáson csapott nyílt ellenszegülésbe: az itteniek s hat iderendelt szomszédos falu, majd újabb 43 település szabad székelysége jelentette ki, hogy nem hajlandó az összeírást elrendelő parancsra engedelmessé válni” (i. m. 187). Csikban Zöld Péter plébános szervezte meg a szembeszegülést, a háromszéki ellenállók 13 pontból álló felhívással vették rá a helybelieket a parancs megtagadására. Mária Terézia 1763-ban kiadott újabb tervezete sem nyerte meg a székelyek tetszését, amire az osztrák hadvezetés kemény fellépéssel válaszolt. Az önkéntesség helyett kötelezővé vált a határőrség elfogadása és az eskü letétele. Ez vezetett a madéfalvi veszedelem néven ismert tragédiához (i. m. 190–193). Az események különösségéhez tartozik, hogy a megtorló, ’bűnvizsgáló’ bizottság ítéleteit végrehajtó – de azokat sok tekintetben enyhítő – Hadik András lovas tábornok javaslatára a székelyföldi menekülők a szintén Habsburg-fennhatóságú Bukovinában telepedtek le, és itt hozták létre Istensegíts, Fogadjisten, Andrásfalva, Józseffalva mellett Hadikfalvát is.

IV. A székelységnek az 1848–1849-es magyar szabadságharcban való részvételét itt csak megemlítjük, és egyben hivatkozunk Egyed Ákosnak e témát aprólékosan feldolgozó tanulmányaira és könyveire.

A szabadságharc, az azt követő abszolutizmus kora, majd ennek fokozatos enyhülése és az 1867-es kiegyezés vezet el az Osztrák-Magyar Monarchia megszűléséhez. A nyomában járó gazdasági-kulturális fellendülés, valamint a régi közigazgatási rendszer megszüntetése – a székek felszámolása 1876-ban és a megyei szervezet kiterjesztése a Székelyföldre is – sok problémát vetett fel ebben a peremrégióban. Az 1760-as évek elején diktatórikus eszközökkel bevezetett és fenntartott határőrrendszer Csik és Háromszék fejlődését, s az ezzel párhuzamosan elrendelt súlyos adóztatás Marosszék, Udvarhely- és Aranyosszék fejlődését hátráltatta erőteljesen. Tehát „először is meg kellett küzdeni a gazdaság fejletlenségéből adódó gondokkal, s a Székelyföldön is fel kellett gyorsítani a korszerűsödést elősegítő folyamatokat. Ehhez a feladathoz remélt segítséget a székelység az államtól, annál is inkább, mivel sikerült a magyar nemzetnek megszabadulnia

a Habsburg-hatalom másfél százados közvetlen gyámkodásától, amely fékezte Erdély s a Székelyföld modernizációját” (i. m. 258). A századvégi jelentékeny népszaporulat a külterjes gazdálkodás körülményei között elszegényedést eredményezett, és ez volt az egyik legfőbb előidézője a kivándorlásnak. Ezen a helyzeten akart változtatni az 1902-ben Csíktusnádon tartott Székely Kongresszus (i. m. 268–283), melynek megszervezésében a legnagyobb szerepet az Országos Magyar Gazdasági Egyesület vállalta. A láttelek aprólékos elemzése világosan körvonalazta a tennivalókat, amelyeknek kivitelezését az első világháború kitörése és a befejezését követő hatalomváltás törte derékba.

Befejezésként Egyed Ákos történelmi hitvallásának egyik, a bevezetésben már említett alapelvét idézzük: „A funkcionalitást vállaló történettudomány abból indul ki, hogy a mindenkori jelen megértése érdekében mozgósítani kell az egész múltat, a történelmet. Bár nem akar az élet tanítómestere lenni, olyan értelemben, mint elődei, ez a történetkutatói irányzat meggyőződéssel vallja, hogy az a nemzedék, amely ismeri a múltját, jobban kiismeri magát a folyton s egyre gyorsabban változó jelen időben” (i. m. 290).

MÁTHÉ DÉNES

Egyházi élet – Hírek

Az Egyházi Főhatóság tevékenysége

■ Egyházunk legfőbb végrehajtó testülete, az Egyházi Képviselő Tanács március 30-án tartotta I. évnegyedi rendes ülését Kolozsváron. Napirenden többek közt a teológiai intézet, valamint az unitárius középiskolák I. félévi jelentése, az egyház központi szociális munkájának 2007. évi terve, a lelkészi és gondnok-presbiteri értekezletek kiértékelése, valamint az egyházközségek építési-javítási segélyeinek véglegesítése szerepelt.

Egyházköri munka

■ Június ez évben is az egyházköri közgyűlések hónapja volt egyházunkban. Az egyházkörök a 2006. évi tevékenységről számot adó közgyűléseket a következők szerint szervezték meg: június 2-án a küüllői egyházkör Szásznádason, illetve a székelyudvarhelyi egyházkör Kénoson, 9-én kolozs-tordai egyházkör Magyarorszáton, a marosi egyházkör Nyárádszeredában, illetve a székelykeresztúri egyházkör Fiatfalván, 16-án pedig a háromszék-felsőfehéri egyházkör Felsőrákoson.

Lelkészképzés

■ Húsvét ünnepén unitárius teológiai hallgatóink legációk szolgálatokat végeztek ezen egyházközségekben: Barót, Bölön, Brassó, Dicsőszentmárton, Homoródalmás, Homoródszentpál, Homoródszentpéter-Homoródjánosfalva, Kökös, Küüllődombó, Magyarsáros, Nagyajta, Székelyderzs, Sepsiszentgyörgy, Székelykeresztúr, Székelyudvarhely 2, Torda, Torockószentgyörgy, Ürmös és Várfalva. A teológiai hallgatók létszámának csökkenése, továbbá a választás szabadsága következtében hagyományosan legátust fogadó egyházközségek közül Alsórákos, Árkos, Magyarorszáton, Nyárádszentmárton, Olthévíz, Segesvár, Torockó és Vargyas is legátus nélkül maradt ez ünnepen.

■ Florus Krayne és Sietse Visser holland remonstráns lelkész április folyamán ajánlatot tett egy újabb, immáron sorrendben a 4. kiscsoportos továbbképzés beindítására lelkészeink számára, lelkigondozási témakörben. A lelkészképesítő bizottság kolozsvári tagjai az ajánlatot örömmel elfogadásra ajánlották, ennek alapján 2007 októberében sor kerül az első három csoport képzésének folytatására, valamint a negyedik, kezdő csoport képzésének beindítására.